

PROGRAMOVÉ VYHLÁSENIE VLÁDY SLOVENSKEJ REPUBLIKY
NA OBDOBIE ROKOV 2010 – 2014

August 2010

ŠTÁT PRE OBČANOV

3.4 ŠKOLSTVO, VEDA, MLÁDEŽ A ŠPORT

Schopnosť Slovenska účinne využiť a zveľaďovať svoj ľudský potenciál je predpokladom úspechu nielen ekonomického a sociálneho, ale aj mravného a kultúrneho. Štátna politika v oblasti školstva, ale aj vedy, športu a mládeže zohráva v tomto smere zásadnú úlohu, ak vedie ku kvalitným školám, vynikajúcemu vzdelaniu, špičkovým objavom či príkladným športovým výkonom.

Dnešný stav zaostáva za možnosťami aj potrebami Slovenska a potrebuje výrazné zlepšenie. Nedostatok finančných prostriedkov je problémom, ich zvýšenie však automaticky neprinesie lepšie výsledky. Pravidlá hry totiž často nie sú nastavené tak, aby napomáhali vynikajúce výkony a odmeňovali tých, ktorí sa o ne snažia.

Jednotlivé oblasti pôsobenia Ministerstva školstva, vedy, výskumu a športu SR, osobitne oblasť základného a stredného školstva, už boli v uplynulých rokoch predmetom mnohých zmien, ktoré vždy nepriniesli žiadaný účinok. Cieľom vlády SR nie je stresovanie pedagógov, žiakov a rodičov ani reforma pre reformu bez reálneho vplyvu, ale posunutie slovenského školstva, vedy aj športu výrazne vpred. Meradlom úspechu by nemal byť počet schválených zákonov, ale skutočné zlepšenie v tom, čo robia učitelia, študenti, žiaci, vedci, športovci a mladí ľudia a aké výsledky dosahujú.

Vláda SR preto zvýši výšku finančných zdrojov na školstvo, vedu a šport počas volebného obdobia. Poskytnutie týchto zdrojov podmieni zmenou pravidiel a motivácie na všetkých úrovniach tak, aby vytvárali tlak na vyššiu kvalitu, transparentnosť finančných tokov a efektívnosť ich využívania.

Za hlavný princíp vzdelávacej politiky vláda SR považuje rovnosť šancí pre všetkých mladých ľudí bez ohľadu na sociálnu situáciu, región či etnicitu a orientáciu na potreby detí, žiakov a mládeže. Vláda SR chce tiež na všetkých úrovniach podporiť zavádzanie medzinárodného rozmeru tak, aby vzdelávacie a výskumné inštitúcie komunikovali, súťažili a boli konkurencieschopné nielen v rámci Slovenska, ale aj medzinárodne, ako aj otvorenosť a uskutočňovanie zmien za účasti zainteresovaných aktérov od rodičov a žiakov až po pedagógov, zriaďovateľov a zamestnávateľov. Vláda SR si uvedomuje, že úspech vzdelávacieho systému je potrebné merať aj mierou integrácie a začlenenia znevýhodnených jednotlivcov vrátane zdravotne postihnutých. Vláda SR bude vo výchove podporovať normy posilňujúce nové zručnosti, interkultúrny dialóg a všeobecne prijímané normy morálky a etiky v spoločnosti.

Vzhľadom na demografický vývoj spoločnosti je koncept celoživotného vzdelávania jedinou možnou odpoveďou zodpovednej politickej reprezentácie. Vláda SR zabezpečí, aby každý občan mal rovnaký prístup ku kvalitnému celoživotnému vzdelávaniu po skončení školskej dochádzky, počas pracovného procesu aj v dôchodkovom veku.

Minister školstva, vedy, výskumu a športu bude spolurozhodovať s podpredsedom vlády SR pre ľudské práva a menšiny riešenie otázok týkajúcich sa menšinového školstva vrátane inštitucionálnej základne.

Základné a stredné školstvo

Najdôležitejším cieľom vlády SR v oblasti základných a stredných škôl je zmena systému a obsahu výučby. Pri zmene povinného obsahu vzdelávania bude pre vládu SR hlavným kritériom výchova aktívneho občana schopného uplatniť sa na medzinárodnom trhu práce a napĺňať svoje sociálne a duchovné potreby. Preto vláda SR pripraví zmenu štátneho vzdelávacieho programu tak, aby podporoval výchovu k sebestačnosti, zodpovednosti za vlastné konanie, šetrnosti a ohľaduplnosti, kritickému mysleniu a mysleniu v súvislostiach, k občianskemu aktivizmu, obhajobe vlastného názoru a rešpektu k názorom druhých ľudí. Vláda SR využije aj všetky ostatné prostriedky na to, aby podporila posun od memorovania k tvorbe spôsobilosti a ku schopnosti informácie získať, využívať, ale aj kriticky hodnotiť. Medzi tieto prostriedky patrí zvýšenie autonómie škôl v rozhodovaní o obsahu vzdelávania spojené s posilnením nezávislého externého testovania garantovaného štátom. Vláda SR chce zároveň zásadne zmeniť to, čo sa testuje – od vedomostí k zručnostiam a od merania výstupu k meraniu pridanej hodnoty školy pri vzdelávaní žiakov. Testovanie nebude exkluzívnym nástrojom hodnotenia kvality. Vláda SR zavedie nový systém povinného interného a externého hodnotenia kvality vzdelávania základných a stredných škôl, ktorého cieľom bude nastaviť komplexné zrkadlo škole, ale aj zvýšiť dostupnosť informácií o výstupoch a výsledkoch škôl pre verejnosť.

Vláda SR odstráni zbytočnú byrokraciu na školách a voči školám tak, aby sa učitelia mohli sústrediť na čo najlepší výkon pedagogického procesu. Zharmonizuje legislatívne normy platné pre školy bez ohľadu na to, kto je ich zriaďovateľom.

Vláda SR zavedie povinný posledný ročník materskej školy s možnosťou alternatívnych riešení pre deti, u ktorých sa preukáže predpoklad úspešného zvládnutia školskej dochádzky aj bez účasti na predškolskom vzdelávaní, a zabezpečí zlepšenie predškolskej diagnostiky. Vláda SR podporí vznik materských škôl v lokalitách s ich nedostatočnou kapacitou.

Vláda SR prehodnotí význam špeciálnych škôl, prijme opatrenia na zabránenie segregácie na základe etnickej príslušnosti (vrátane testov školskej zrelosti v rómčine) a podporí čo najvyššiu integráciu detí so špeciálnymi potrebami a zlepšenie podmienok detí, pre ktoré integrácia nie je možná alebo prospešná. Integráciu musí sprevádzať vytváranie podmienok na zvyšovanie počtu špeciálnych pedagógov, pedagogicko-psychologických poradcov a asistentov na školách. Vláda SR iniciuje diskusiu o kodifikácii posunkového jazyka a rozšíri podporné služby pre zdravotne postihnutých.

Vláda SR postupne zavedie angličtinu ako povinný cudzí jazyk tak, aby každý absolvent strednej školy vedel plynule rozprávať po anglicky. Zároveň podporí výučbu ďalších cudzích jazykov a pripraví koncepciu smerujúcu k lepšiemu ovládnutiu cudzích jazykov, ktorej obsahom bude nielen zmysluplné a kontinuálne vzdelávanie v cudzích jazykoch, ale aj iné účinné nástroje podporujúce ich lepšie ovládanie. Vláda SR skvalitní výučbu slovenského jazyka na školách s vyučovacím jazykom národnostných menšín zmenou metodiky.

Vláda SR zruší monopol štátu na učebnice a otvorí trh s učebnicami, zároveň si však ponechá právomoc posúdiť a potvrdiť súlad obsahu učebníc so Štátnym vzdelávacím programom. Zavedie verejný Národný register učebníc Ministerstva školstva, vedy, výskumu a športu SR. Vytvorí podmienky pre umiestnenie učebníc na internete a pomôže školám efektívne učebnice nakupovať tak, aby to viedlo k úsporám a zároveň sa rešpektovala vôľa a dobrovoľné rozhodovanie škôl. Okrem vyriešenia problémov s chýbajúcimi učebnicami zvýši konkurenčné prostredie aj ich kvalitu. Vláda SR zabezpečí lepšie využívanie digitálneho vzdelávacieho obsahu, ako aj eLearningu na všetkých úrovniach vzdelávania.

Vláda SR považuje za svoj významný cieľ lepšie mzdové ohodnotenie pedagogických zamestnancov školstva. Na základe analýz a konzultácií so všetkými zainteresovanými prijme opatrenia na zabezpečenie vyrovnávania kvality pedagógov bez ohľadu na predmet a región.

Vláda SR bude podporovať ďalšie vzdelávanie učiteľov s dôrazom na prípravu nových a zlepšovanie existujúcich školských vzdelávacích programov. Vylepší systém kariérneho rastu učiteľov tak, aby ho zbavila formalizmu a zdôraznila aktívnu prácu so žiakmi.

Vláda SR zrovnoprávni financovanie škôl a školských zariadení bez ohľadu na ich zriaďovateľa. Posilní finančnú a morálnu motiváciu zriaďovateľov organizovať kvalitné vzdelávanie čo najefektívnejším spôsobom a zabezpečí zverejňovanie zrozumiteľných informácií o tom, ako jednotlivé úrovne systému prerozdeľujú finančné prostriedky. Vláda SR posilní slobodu a transparentnosť v nakladaní s príjmami škôl a školských zariadení. Vláda SR zavedie financovanie školských klubov detí, školských stredísk záujmovej činnosti a centier voľného času prostredníctvom voľnočasových poukazov a zavedie ich centrálnu evidenciu tak, aby prostriedky boli naviazané na účasť detí a mládeže na voľnočasových aktivitách a zároveň sa zabránilo zneužívaniu či formálnemu vykazovaniu činnosti. S cieľom zvýšenia rovnosti šancí vláda SR finančne podporí debarierizáciu škôl a zvýšenie hygienických štandardov. Vláda SR vytvorí pozitívne motivačné nástroje, aby deti z extrémne chudobných rodín mohli pokračovať v štúdiu aj na strednej škole (štipendia pokrývajúce všetky náklady). Vláda SR podporí konkurenciu medzi školami a vyššiu efektívnosť využívania zdrojov v školstve prostredníctvom podpory fyzickej mobility žiakov aj vo forme „školských autobusov“.

Vláda SR si uvedomuje, že v oblasti stredného školstva súčasný systém financovania pôsobí demotivačne z hľadiska kvality, a preto pri zmenách v rámci financovania škôl bude osobitne dbať na zlepšenie v tejto oblasti. Vláda SR podporí rozširovanie prijímania na stredné školy bez prijímacích skúšok na základe objektívneho hodnotenia schopností detí a zavedie zjednotenie systému štátnych maturitných skúšok na stredných školách. Vláda SR na základe analýzy trhu práce a zamestnávateľských združení zjednoduší štruktúru študijných odborov stredných odborných škôl a bude podporovať rozvoj odborného školstva smerom k posilneniu generických zručností, ale aj prepojenia na prax.

Vláda SR vytvorí podmienky pre zvýšenie celkového objemu športových aktivít žiakov počas vyučovania a vo voľnom čase. Škola bude otvorená po celý deň a vláda SR odstráni bariéry brániace tomu, aby škola bola využívaná pre šport a umenie aj v čase po vyučovaní. Vláda SR posilní základy pre zdravý životný štýl už v škole a prijme opatrenia na zlepšenie kvality školského stravovania. Vláda SR podporí opatrenia na zaistenie vyššej bezpečnosti na školách.

Vysoké školstvo a veda

V slovenskom vysokom školstve aj vo vede sa v ostatných rokoch prejavuje strata konkurencieschopnosti. V niektorých oblastiach sa situácia zlepšuje, no naši susedia aj iné vyspelé krajiny sa posúvajú vpred dynamickejšie. Pre Slovensko je dnes zásadnou otázkou, ako tento trend zmeniť. Vláda SR prijme ucelený súbor opatrení, ktoré posilnia kvalitu slovenských vysokých škôl a ostatných výskumných ustanovizní a zlepšia ich postavenie v medzinárodnej súťaži.

Vláda SR prehodnotí posledné novely vysokoškolského zákona, ktoré „zakonzervovali“ nedostatky vo vysokoškolskom systéme a zabrzdili jeho kvalitatívny rozvoj. Na zabezpečenie vyššej kvality vysokoškolského vzdelávania však okrem legislatívy využije celé spektrum nástrojov verejnej politiky vrátane finančných a informačných.

Vláda SR zavedie medzinárodné štandardy kvality do akreditačného procesu vysokých škôl vrátane majoritnej účasti zahraničných hodnotiteľov a zmeny kritérií akreditácie tak, aby zabezpečila náročnejšie a pravdivejšie hodnotenie kvality vzdelávania a výskumu. Vláda SR považuje za nevyhnutné zabezpečiť vyššiu administratívnu a odbornú podporu pre činnosť Akreditačnej komisie ako základného garanta kvality vysokoškolských študijných programov a chrániť jej nezávislosť od politických a lobistických tlakov. Cieľom je umožniť

Akreditačnej komisii intenzívnejšiu a častejšiu kontrolu reality namiesto jednorazovej kontroly predkladaných dokumentov.

Vláda SR prijme kroky na zníženie administratívnej náročnosti akreditačného procesu, zároveň však účasť zahraničných expertov znamená, že dokumentácia k akreditácii bude predkladaná v anglickom jazyku. Vláda SR zabezpečí, aby akreditácia preskúmala, akými procesmi vysoká škola zabezpečuje rovnakú kvalitu a náročnosť štúdia pri externom štúdiu.

Vláda SR bude aktívne vystupovať proti podvodom a nešvárom, ktoré sa v slovenskom vysokom školstve zakorenili nielen na úrovni jednotlivcov, ale celých inštitúcií.

Vláda SR vytvorí mechanizmus na odobratie podvodne získaných vysokoškolských a vedecko-pedagogických titulov, ktorý bude riešiť individuálne aj systémové zlyhania. Zároveň obmedzí umelé motivácie pre ich získavanie.

Vláda SR vytvorí motivačný finančný nástroj pre vysoké školy, ktoré majú ambíciu a kapacitu výrazne zvýšiť svoju kvalitu a medzinárodnú konkurencieschopnosť a byť ťahúňom zlepšenia celkového stavu slovenských vysokých škôl. Tento nástroj bude na súťažnom základe podporovať projekty vysokých škôl a následne odmeňovať úspech. Vláda SR podporí zdokonalenie súčasného systému financovania vysokých škôl využitím menšieho, na výstupy a najmä na výsledky zameraného počtu indikátorov, a to s váhou výstupov vo vedeckej činnosti primeranou misii vysokej školy. Zároveň bude účinnejšie motivovať vysoké školy k spolupráci so súkromným sektorom vrátane získavania prostriedkov z verejných zdrojov.

Vláda SR odbúra prekážky pre príchod pracovísk špičkových univerzít a výskumných inštitúcií na Slovensko a bude ich vstup finančne stimulovať. Zároveň bude najmä prostredníctvom súťažných programov aktívne podporovať a financovať prílev medzinárodne uznávaných vedcov a pedagógov na Slovensko aj individuálne či v malých kolektívoch. Vláda SR zmení legislatívu tak, aby umožňovala rýchly kariérny postup excelentným pedagógom a výskumníkom, čím chce zároveň podporiť návrat slovenských kapacít zo zahraničia.

Problémom slovenskej vedy je nielen obmedzený objem finančných prostriedkov, ale aj spôsob ich použitia, ktorý dnes nezabezpečuje ich koncentráciu na najlepšie výskumné tímy a inštitúcie. Vláda SR preto zvýši objem finančných zdrojov do vedy, ale len smerom k najlepším tímom a pracoviskám. Dosiachnutie tohto záväzku vyžaduje vedomú koncentráciu prostriedkov do náročných a na súťažnom princípe založených nástrojov a povinné zapojenie kvalitných zahraničných hodnotiteľov do rozhodovania o nich. Tieto nástroje bude vláda SR využívať pri podpore špičkových celonárodných programov doktorandského vzdelávania, vytvorených na princípe spájania tých najlepších kapacít v rámci krajiny a ich prepojenia na zahraničie.

Vláda SR v tejto súvislosti vytvorí nový systém inštitucionálneho a grantového financovania výskumu, ktorý bude transparentný, zrovnoprávni výskumné pracoviská bez ohľadu na zriaďovateľa, bude oddelený od financovania vzdelávania a bude motivovať k zvyšovaniu spolupráce pracovísk v rámci vysokých škôl a iných výskumných inštitúcií. Vláda SR bude zvyšovať podiel súťažného financovania vedy vrátane súťažného financovania v oblasti miezd. V rámci tohto systému vláda SR podporí súťažné a transparentné nástroje na transfer technológií a poznatkov z akademického prostredia do praxe s podporou fondov EÚ, ako aj rozvoj výskumných centier a vedecko-technologických parkov európskej kvality.

Vláda SR transformuje Agentúru na podporu výskumu a vývoja (APVV) na nezávislú organizáciu a podporí jej rastúci význam pri financovaní výskumu a vývoja na Slovensku. Vláda SR vytvorí systémové opatrenia na zvýšenie úspešnosti slovenských subjektov v komunitárnych programoch Európskej únie a zjednoduší systém využívania štrukturálnych fondov na účely výskumu a vzdelávania. Vláda SR podporí vznik prestížnej národnej vedeckej ceny, o udelení ktorej bude rozhodovať komisia medzinárodne uznávaných vedcov.

Vláda SR bude presadzovať, aby čo najviac študentov slovenských vysokých škôl strávilo aspoň jeden semester na zahraničnej vysokej škole. Zvýši úlohu cudzieho jazyka vo vzdelávaní na vysokých školách s dôrazom na anglický jazyk, podporí študijné programy realizované bilingválne alebo úplne v cudzom jazyku a bude presadzovať, aby na vysokých školách bolo možné odovzdávať kvalifikačné práce v cudzích jazykoch. Aj ďalšími nástrojmi podporí vyšší prílev študentov zo zahraničia.

Vláda SR pripraví analýzu súčasnej situácie vo vyberaní poplatkov za štúdium a zavedie účinnejší postup proti nezákonnému a nespravodlivému vyberaniu poplatkov na vysokých školách.

Vláda SR podporí väčšiu rôznorodosť vnútornej organizácie a kompetencie vysokých škôl tak, aby bola zosúladená zodpovednosť s kompetenciami a školy mohli lepšie naplňať svoje rôznorodé misie. Vláda SR uskutoční reformu financovania sociálnej podpory študentov vysokých škôl a ich športových a kultúrnych aktivít tak, aby finančné prostriedky boli viazané na študenta, umožnili mu slobodný výber poskytovateľa služieb a odrážali sociálnu odkázanosť študenta. Vláda SR podporí vznik a rozvoj centier pomoci pre študentov so zdravotným postihnutím na vysokých školách.

Mládež a šport

Vláda SR zavedie zmenu financovania športu tak, aby sa väčší dôraz kládol na mládež, talenty a reprezentáciu, aby vznikli jednoznačné pravidlá budovania infraštruktúry a aby finančné prostriedky podporovali konkrétne aktivity, nie existenciu strešných organizácií. Výrazne zvýši podiel podpory športu rozdeľovanej podľa jednoznačných pravidiel a zavedie systém merania efektívnosti a účinku dotácií. Investície národného významu bude financovať na súťažnom základe.

Vláda SR bude klásť dôraz na to, aby športové aktivity a súťaže financované z verejných zdrojov boli určené nielen pre talentovaných, ale vďaka primeranej štruktúre pre všetkých. Podporí šírenie osvetu o športe a zasadí sa o zviditeľnenie úspešných mládežníckych trénerov.

V oblasti práce s mládežou vláda SR podporí projekty zvyšujúce spoločenskú angažovanosť a aktivitu mladých ľudí. Štátna podpora práce s mládežou bude vyvážené kombinovať podporu športových, kultúrnych a iných voľnočasových aktivít.